

DETAILBESKRIVELSE AF EMNE

Titel	Håndværk og handel i Jernalderen.
Elevgruppe	3. - 6. klassetrin
Formål	<p>Formålet med emnet er, at eleverne får:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Viden om nogle vigtige håndværks opståen, udvikling og betydning for samfundet i Jernalderen. • Kendskab til håndværkenes værktøjer, teknikker og arbejdsprocesser. • Forståelse af menneskets samspil med naturen.
Historisk baggrund	<p>Håndværk</p> <p>I den tidligste oldtid har menneskene ernæret sig som jægere og samlere. Disse befolkningsgrupper har klaret sig med ganske få og enkle redskaber, hvormed de har fremstillet boliger, beklædningsgenstande, værktøj og våben af de forhåndenværende og lettilgængelige materialer.</p> <p>Man har været fuldstændig afhængig af en meget høj selvforsyningsgrad om ikke i familien, så i hvert fald i stammen. Man kan forestille sig, at der i et samfund alligevel hurtigt vil være personer, der udvikler særlige evner indenfor f.eks. husbygning eller redskabsfremstilling, og det forekommer naturligt at trække på disse specialister, når særlige opgaver har skullet løses.</p> <p>Fund af kedler, kar, kopper og ikke mindst smykker fra bronzealderen viser allerede her en høj håndværksmæssig kunnen indenfor enkelte faggrupper. Men der er ingen indikationer på, at disse håndværk - måske med undtagelse af bronzestøbning - har været udøvet som andet end deltidsbeskæftigelse, hvor udøverne stadig har taget del i bopladsens daglige arbejde.</p> <p>I løbet af jernalderen ses for alvor en begyndende specialisering indenfor forskellige håndværk, som f.eks. smedning, vævning, træhåndværk og pottemageri. At disse håndværk har specialiseret sig som professionelle erhverv understøttes af fund af værkstedshuse og handelspladser. På trods af, at der nu fandtes professionelle håndværkere, er mange dagligdags genstande fortsat blevet fremstillet i hjemmene og man kan derfor begynde at skelne mellem "hjemmehåndværk" og "professionshåndværk". Begrebet</p>

hjemmehåndværk anvendes om tilvirkningen de produkter, der fremstilles i hjemmet til brug i hjemmet - og hvor en evt. handel udelukkende vil ske, hvis der i perioder er overskydende varer. Professionshåndværk defineres som det, der tilvirkes alene med henblik på afsætning.

Et eksempel på et typisk hjemmehåndværk er kurvemageriet, hvor kurve fremstillet af strå og halm med en veludviklet, men stort set uforandret teknik - løbbinding - er blevet fremstillet af familiens mænd langt op i mod vor tid; hvorimod f.eks. vævningen og træhåndværket udvikles både som hjemmehåndværk og som professionshåndværk.

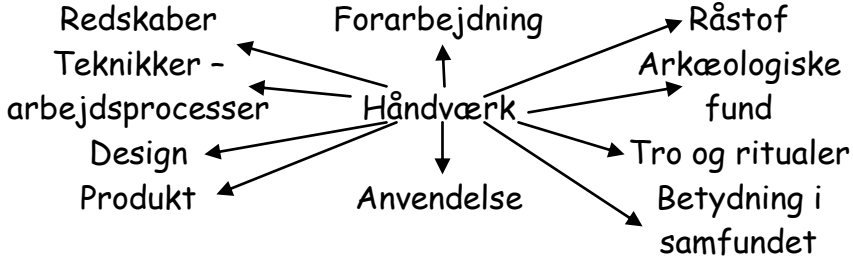
Handel

I det øjeblik mennesker begynder at specialisere sig begynder også handelen - forstået som udveksling af tjenesteydelser eller varer. En vis udveksling har dog altid været nødvendig for at sikre den genetiske fornyelse i såvel befolkning som husdyrbestande.

Med en stigende specialisering indenfor håndværkene vokser muligheden for og nødvendigheden af handelssamkvem, som også i sig selv vil være årsag til, at der opstår nye muligheder for specialisering, så man f.eks. ernærer sig som handelsmand.

Mange fundgenstande fra jernalderens handelspladser og gravsætninger vidner om samhandel, både indenfor lokalområdet og med fjernere kulturer - især Romerriget. En pengeøkonomi forstået i en moderne forstand er ikke kendt på de danske handelspladser om end der er fundet adskillige romerske mønter på pladserne. På handelspladsen ved Lundeborg på Fyn er der fundet romerske mønter med datering tilbage til år 69 e. Kr. og frem til Romerrigets deling ca. 400 år senere. Om disse mønter kan have haft en betydning som værdisættelse af handelsvarer eller de har været benyttet som genbrugsråvarer for sølvsmedene står hen i det uvisse.

Placeringen af en handelsplads, hvor der handles importvarer er naturligt i forbindelse med kysten, så handlende fra fjerne egne, har kunnet nå handelspladsen ad søvejen. Handelspladsen menes at have været et sted, hvor relativt lokale håndværkere periodevis har slået sig ned og bygget

	<p>midlertidige værksteder, hvor de har arbejdet med deres specialhåndværk og kunnet få kontakt med tilrejsende handelsfolk.</p>
<p>Indhold</p>	<p>Arbejdet med emnet tager udgangspunkt i håndværk, som i hele Jernalderen praktiseres hjemme på gårdene, men hvoraf nogle i løbet af Jernalderen har udviklet en specialiseringsgrad, som har skabt grundlag for produktion decideret med handel for øje.</p> <p>Håndværk</p> <p>Arbejdet med emnet tager udgangspunkt i et eller flere delemner:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jern - smedehåndværk. • Ler - pottemagerhåndværk. • Træ - forskellige former for træhåndværk. • Uld - tekstilhåndværk. • Strå - kurvemageri/ løbbinding <p>Hvor det er relevant, arbejdes der med specialteknikker og -produkter inden for de valgte områder.</p> <p>Arbejdet med håndværkene kan ske ud fra følgende model:</p> <pre> graph TD HW[Håndværk] --> R[Redskaber] HW --> T[Teknikker - arbejdsprocesser] HW --> D[Design] HW --> P[Produkt] HW --> F[Forarbejdning] HW --> A[Anvendelse] HW --> RS[Råstof] HW --> AF[Arkæologiske fund] HW --> TR[Tro og ritualer] HW --> BS[Betydning i samfundet] </pre> <p>Eksempler på problemstillinger og spørgsmål til delemnet "Tekstilhåndværk":</p> <p>Råstof:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Forskellige råmaterialer og fremskaffelsen heraf <p>Forarbejdning:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Forskellige metoder til bearbejdning af uld og plante-fibre <p>Redskaber:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Håndten • Forskellige vævetyper • Nåle <p>Teknikker og arbejdsprocesser:</p>

- Spinding
- Vævning på opstadvæv
- Brikvævning
- Nålebinding
- Farvning

Design:

- Tidens "trends" i klædedragten

Produkt:

- Forskellige typer af beklædning i Jernalderen

Anvendelse:

- Anvendelsen af forskellige teknikker og råvarer i forhold til produkt

Betydning i samfundet:

- Særlige teknikker til personer med særlig status

Tro og ritualer:

- Specielle klædninger til særlige ritualer?
- Har der mon været forskellige ritualer tilknyttet forskellige arbejdsprocesser, og hvordan kan det være foregået?

Arkæologiske fund:

- Moseligernes klædedragter
- Dragtdele fra andre typer gravfund
- Hvordan analyseres dragtdelene
- Fund af redskaber

De forskellige problemstillinger kan undersøges og belyses gennem et ophold i Jernaldermiljøet på Vingsted Historiske Værksted, hvor landsbyens håndværkere vil fortælle, demonstrere og afprøve tingene sammen med eleverne.

Handel

Arbejdet med emnet kan opdeles i en række delemner, som eleverne undersøger og evt. perspektiverer til deres egne muligheder for handel.

Forslag til delemner kan være:

- Transportruter
- Handelspladser
- Handelsmetoder før og nu
- Betalingsmidler
- Daglig- og luksusvarer
- Statussymboler

Undervisningsforløb i Jernaldermiljøet	<p>"Håndværksarbejde i jernalderlandsbyen" se side ..</p> <p>"Markedsdagen" se side ..</p> <p>"Optagelse i stammen" se side..</p>
Fag og fælles mål som kan indgå i emnet	<p>Historie</p> <p>Natur/Teknik</p> <p>Sløjd, Håndarbejde</p>
Litteratur og andre undervisningsmaterialer	<p>Lærer</p> <p>Hvass, Lone: "Oldtiden i Danmark - Jernalderen"</p> <p>Jensen, Jørgen: "Danmarks Oldtid - Ældre Jernalder"</p> <p>Jensen, Jørgen: "Danmarks Oldtid - Yngre Jernalder"</p> <p>Sørensen, Søren A.: "Hørup - en sjællandsk værkstedsplads"</p> <p>Thomsen, Per O. m. fl.: "Lundeborg, en handelsplads fra jernalderen"</p> <p>Elev</p> <p>Bay, Jørgen: "En jernalderlandsby"</p> <p>Buttenschøn, Claus: "Ind i historien - Danmark og verden 1"</p> <p>Dansk Historie:</p> <p>http://www.danskhistorie.dk/tidsperioder/jernalderen/</p> <p>Jensen, Margit Broust m. fl.: "Alle tiders jernalder"</p> <p>Michaelsen, Karsten Kjer: "Jernalder i Danmark og Gudme"</p> <p>Nationalmuseet, Livet i Oldtiden:</p> <p>http://oldtiden.natmus.dk/livet_i_oldtiden/language/u/</p> <p>Tollundmanden.dk: http://www.tollundmanden.dk</p> <p>Vælds, Søren: "Projekt med Jernalder"</p>
Andre steder som kan indgå i emnet / temaet	<p>Haderslev Museum</p> <p>Horsens Museum</p>